

Een eeuw gereformeerde kerk Vleuten-De Meern 1894 - 1994 (2)

door Clement van Dijk

In 1994 herdacht de Gereformeerde Kerk van Vleuten-De Meern het honderdjarig bestaan. Ter gelegenheid daarvan heb ik op verzoek van de kerkeraad de geschiedenis van die kerk in de archieven opgezocht en op schrift gesteld. Het resultaat is in boekvorm uitgegeven en o.m. aangeboden aan de Historische Vereniging hier terplaatse. Het bestuur van de Historische Vereniging heeft mij gevraagd een verkorte versie te willen samenstellen. Het eerste deel daarvan werd opgenomen in het tijdschrift van december 1995. Hier volgt het tweede deel.

De vergaderplaats van de gemeen- te II

Het kerken in een landbouwschuur is natuurlijk niet echt prettig; zodra de officiële erkenning als Gereformeerde Kerk van Vleuten en De Meern er in 1894 was, werd er onmiddellijk aan kerkbouw gedacht en over gepraat. Uit een gemeentevergadering van 3 juni 1895 blijkt het plan om grond te kopen aan wat toen heette de Kraagdijk, de latere Krogtdijk en nog weer later, na de Tweede Wereldoorlog, gedeeltelijk Wilhelminalaan en Europaweg.

Er wordt door de kerkeraad in september een bod gedaan op deze grond, die eigendom is van J. J. Koning uit „Leyerdorp”, de landheer van Dirk van Woudenberg. „Er werd besloten een net kerkgebouw te plaatsen in dier voege ongeveer als te Zuilen”.

Maar de plaats werd bij nader inzien toch niet gunstig genoeg bevonden, doordat de ligging te ver van de weg af was. Uit het kerkeradsverslag van 17 april 1896 blijkt dat Dirk van Woudenberg met zijn gezin zal vertrekken; het gemeentelijk bevolkingsregister laat zien dat zij 19 mei 1896 naar Nieuwkoop werden overgeschreven. Er moest nu dus vaart komen in de kerkbouw, want met het vertrek van de Van Woudenbergs was ook de provisorische vergaderplaats niet meer beschikbaar. Hoewel per brief aan de eigenaar Koning gevraagd werd: „ons niet zoo dierek te verjagen ...”, moet men vertrekken en Van der Kwast zal de gebouwde kapschuur of wagenloods op het erf van Van Woudenberg afbreken en afvoeren.

Reeds op 4 mei 1896 besluit de kerkeraad tot de aankoop van grond van G. de Rooij Gzn., voorzitter van de kerkeraad, voor de

somme van zeventien en een halve gulden de roe (1 roe is bijna 16 m²). „En wel zoveel roede als er nodig is voor de bouw eener kerk en de plaats waar de kerk komt is naast de woning van G. de Rooij, vooraan de hoek van de boomgaard, met die voorwaarde van een vrije toegang over weg en sloot naar het kerkgebouw”.

We laten een gedeelte van de verkoopakte zien, gedateerd 12 september 1896.

„Noch werd op diezelfde vierde mei 1896 besloten om B. de Rooij en J.L. van der Kwast een opgaaf te laten doen wegens het zetten ener kerk naar het bestek dat daarvoor gemaakt is.” Aan te nemen is dat de genoemden zijn: Lambertus Jan, met roepnaam Bart, oudste zoon van Gijsbert en Adrianus Leendert, met vermoedelijke roepnaam Janus; de scriba dus. Zij waren nl. allebei timmerman.

N° 1858.

Heden den twaalfden September achtien honderd
niet en negentig
Compromitterende wijz. Cornelis Nicolaas Andrius Anton Benoit notaris te
de Meern van de gemeente Vleuten-De Meern de nader te noemen gekuipen
De Heer G. de Rooij, zoon van G. de Rooij, landbouwer,
wonende te Vleuten
Die verklaard te hebben verkocht en misd. te hebben en vrijen
eigendom te zullen leveren aan de Gereformeerde Kerk van Vleuten
- de Meern, voor en ten behoeve van de kerk, de Heer G. de Rooij,
dus van Boerbroek, verkouder, wonende te de Meern gemeente
Vleuten en St. Gijssels, verkouder, wonende onder Vleuten-land-
ende in hoede in hoede van ouderling en diacon, volgens hunne over-
klaring tot deze handeling verkouder, bevoegd en in staat alhier seggen
woordig, verklaarden in hoop aan te nemen
Een perceel grond, gelegen te Vleuten bij het kadaster des gem. a
te Vleuten bekend in Sectie D onder nummer 1292, als kerk en
erf, van grootte van klein aan vier en negentig centnaars
Dit perceel grond doorden verkouper is aangekocht in publieke
veiling, bijhens proces verbaal van veiling en toewijzing daer
van door notaris Jan Cornelis Duurs te Meern op den 11den juni
achtien honderd negen en negentig op gemachtigd en bevestigd en
sew hypotheek kan ook te Meern als de kerk en in de Meern juli
en daer jaer in deel 205 nummer 57, terwijl de weg het verkouder
in aanbouw zijnde kerk wordt gesteld, sloot en overrekening
van de Gereformeerde Kerk van Vleuten de Meern
Die compromitterende verklaarden, dat deze verkoop en hoop is gedaan
onder de volgende voorwaarden:

B&W werken mee in de haast:

Lambertus Jan de Rooij, geboren 15 juni 1849, Maartensdijk; oudste zoon van Gijsbert de Rooij en Hendrika van Voorst. Bart kwam 1 mei 1861 met zijn ouders van Achttienhoven naar Vleuten en werd daar zelfstandig timmerman.

L. J. de Rooij schrijft op 2 juli 1896 aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Vleuten:

*Uitnodiging
van
Maandag den 20 Juli 1896
Tegenwoordig en Tegenwoordig
de Heere Wethouders
die Notulen der vorige vergadering
zamen gemaakt zijn*

*N. 1301
Vergoed. door de
Gef. Kerk.*

*Cyclus van werkzaamheden van
de Christelijke Gereformeerde
kerk te Vleuten om vergoeding van het
van een kerk op het kad. plees
Sectie A en
Gef. op het 170, in verband met de
206 en 170. Politie vergoeding van
de gemeente Vleuten
Is beslote
aan de vergoeding te worden gegeven
om te voldoen aan de
aanvraag. Tekening*

Metselaar F. Kooren heeft ingeschreven voor het metsel- en graafwerk en het hardsteenwerk voor f 997,- en heeft daarvoor de opdracht gekregen. A. de Rooij, waarschijnlijk dezelfde als L(ambertus) J(an) heeft het timmerwerk begroot op f 947,90 en heeft daarvoor ook de opdracht gekregen, zodat „de Rooij en Kooren de kerk zullen maken naar bestek en tekening”.

Dat gaat kennelijk heel snel, want op 30 september 1896, ruim twee maanden dus na de vergunningverlening en nog geen drie maanden na de bouw aanvraag, besluit de kerkeraad om Antje van der Kwast, dochter van de scriba, tot kosteres te benoemen. Maar uit het kerkeraadsverslag van 23 oktober blijkt dat Antje niet wil; pas op 4 mei 1897 wordt dan kosters P. de Haan benoemd, met een vergoeding van f 30,- per jaar. Op 2 november bespreekt de kerkeraad verschillende zaken over de nieuwe kerk, zoals o.m. het plaatsengeld. Drie tarieven worden er vastgesteld, één, twee en drie gulden per jaar.

We drukken op de volgende pagina de foto van de kerk af welke is opgenomen in de gemeentelijke monumenten-inventarisering. Daaruit weten we tevens dat de architectuur de kerk typeert als van het zgn. schuurkerk-type, voorzien van sobere neogothische details (de ramen natuurlijk). Boven de ingang is in hardsteen gebeiteld: „Geef den Heere de eere Zijns Naams, brengt offer en komt in Zijne voorhoven”. uit psalm 96:8.

N. 251. Oorkond. 1896

Aan

*Burgemeester en Wethouders der gemeente
te Vleuten. verzoekt ondergetekende L. J.
de Rooij Timmerman te Vleuten, namens
den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk
Vleuten- de Heere, om volgens nevensgaand
de plantekening te mogen bouwen, een kerk
gebouwd op een gedeelte van het perceel Kad.
dastraal bekend onder. Sectie A n. 1150
gelegen aan den Alendorper weg gemeente Vleuten,
in eigendom toebehoorende aan den Heer
L. J. de Rooij te Vleuten*

*Vleuten 2. juli 1896. t welk doorn
L. J. de Rooij.*

moet een belangrijke verbetering zijn geweest, want nu werd het tijdstip van de bijeenkomsten wat minder bepaald door het natuurlijke licht.

Een nieuwe wens is in vervulling gegaan; met „bijna” algemene stemmen wordt in oktober 1922 besloten een kachel in de kerk te plaatsen voor de wintermaanden. Tot dan toe was er dus geen enkele verwarming en zal door menigeen zijn/haar eigen warme stoof zijn meegebracht.

Bij de gemeente zal gevraagd worden om een of twee lantaarns langs de weg.

Zes jaar stond de kachel in de kerkzaal er, maar het was niet je dat. In de vergadering van de kerkeraad van 3 september 1928 werd voor het eerst gesproken over de mogelijkheid van centrale verwarming en werd besloten informatie in te winnen wat de kosten daarvan zouden zijn.

Reeds een week later werden de manslidmaten geraadpleegd; de heer E. Bos heeft de kosten opgegeven voor CV voor consistorie, kerkzaal en orgel. Er werd een lijst aangeboden voor bijdragen. Alle aanwezigen schreven in, zodat de kerkeraad het werk kan laten uitvoeren. Op 13 oktober werd de CV tot genoegen van de kerkeraad opgeleverd en geheel betaald: f 640,-. Bijkomende kosten voor timmer-

werk, o.a. een cokesbergplaats en 1000 kg cokes maken een totaal van f 715,74; er was ingetekend voor f 717,50, er bleef dus zelfs nog wat over.

Zo functioneerde de gemeente in die tijd, sober, maar wat er nodig was kwam er. In 1929 werd besloten het orgelfonds op te heffen en een rondgang bij de leden te houden om een bijdrage om alzo in de tijd van twee, hoogstens drie jaar de schuld die nog steeds op het orgel rust afgelost te krijgen, dat was er dus ook inmiddels gekomen.

De Alendorpkerk staat op bijzondere grond

Het is een gelukkig toeval dat in de akte van verkoop en koop van de grond van de kerk tevens is vermeld wanneer Gijs de Rooij de grond zelf kocht; we lieten dat hiervoor zien.

Ingegeven door wat verdergaande interesse dan voor deze herdenkingspublicatie misschien nodig is, werd die oorspronkelijke koop toch ook maar geraadpleegd. En zie, daardoor weten we nu dat Gijs de Rooij op zaterdag 11 juni 1859 in totaal vijf aaneengesloten percelen grond kocht, met een totale oppervlakte van ruim 21 bunders. Hij kocht deze grond, boomgaard, bos en weiland, bij openbare verkoping in Utrecht, Achter Sint Pieter, voor een totaalprijs van vijftienduizend driehonderd vijf en zeventig gulden. Het aardige is nu dat in het blad van de Historische Vereniging in 1992 een uitvoerig verhaal over deze locatie is geschreven door J. Huiting. Het is een beschrijving van enkele goederencomplexen van het zgn. Kapittel van Oudmunster. Een van de bezittingen van Oudmunster was „een hoeve tussen Alendorp en de Krogtdijk”, tegenwoordig Esdoornlaan-noordelijk gedeelte Europaweg. Op 7 januari 1248 verkoopt Amelis uten Weerde de hoeve aan het kapittel Oudmunster. In de zgn. oorkonde van deze transactie wordt de hoeve bij Alendorp „de Gulden Hoeve” genoemd. Vanaf 1248 is de Gulden Hoeve bij Alendorp geen leengoed meer, maar een pachtgoed en zal eeuwenlang in het bezit blijven van het kapittel.

In het jaar 1793 blijkt de Gulden Hoeve in gebruik te zijn bij Cornelis de Lange, die deze huurde van Willem Gerard van Nes en Hendrik Bernard Martini. Willem van Nes slaagde erin een groot grondbezit te verwerven, onder andere door op 6 november 1794 de Gulden Hoeve van het kapittel te kopen. Hieruit blijkt dat de Gulden Hoeve maar liefst bijna vijf en een halve eeuw behoorde tot de goederen van de voormalige St. Salvatorkerk (Oudmunster). Nog in 1832 was het complex van de Gulden Hoeve in het bezit van de

De hier tussengevoegde rekening van 27 september 1916 van het elektrotechnische bureau W. Hoevenaar laat zien dat als nieuw comfort-element voor een bedrag van f 77,90, een elektrische installatie werd aangebracht. Elektrische verlichting

Utrecht, 27 September 1916

Rekening

Gereformeerde Kerk te Alendorp, Vleude
van W. Hoevenaar, Electro Techn. Bure.
Schouwenste 9.

Mut.	Lichtinstallatie aangelegd volgens offerte	f 45,-
	2 lichtpunten met 100 watt. lampen	20,-
Omz.	2 reserve stoppen	0,60
	2 " lampen 120/100	2,60
	1 nieuwe serie afsluiting	0,70
Totaal:		f 77,90

Behoudens het tegensinnig geval zou mij zijn den 4 Oct. over alle bedragen te beschikken

op 11 Oct. 1916
Kerkmeester
J. v. d. Haan

familie Van Nes. En dan zien we dat in 1859 Gijsbert de Rooij dit grondcomplex koopt; maar de oorspronkelijke hoeve is er dan in ieder geval niet meer blijkens de akte. Vandaar dat Gijs in 1860 een nieuwe boerderij laat bouwen, ongeveer op dezelfde plaats. Maar waarschijnlijk onbekend met de historie geeft de eigenaar de nieuwe hoeve niet opnieuw de naam Gulden Hoeve....

In 1897 verkoopt Gijs de Rooij een stukje van deze grond aan de Gereformeerde Kerk, waarvan hij lid is, om daarop een kerk te bouwen; op grond die eeuwenlang door het kapittel vanuit Utrecht bestuurd werd. De plaats waarop het Alendorper kerkje staat is zagezegg van bijzondere kerkhistorische betekenis.....

Wij volstaan met deze korte aanduiding; een uitgebreidere verhandeling zou wellicht een storend element zijn. Wie er meer van wil weten kan in het blad van de Historische Vereniging terecht.

Mozaïek van gedenkwaardigheden uit de herderloze eerste veertig jaar

In het nu volgende willen we een aantal zaken, voorvallen en dergelijke de revue laten passeren, die we al lezende aantroffen bij het onderzoek van het gedeelte van ons archief dat inde vrijgemaakte kerk op Alendorp wordt bewaard. Niet altijd zal de chronologische volgorde der gebeurtenissen worden aangehouden, maar daarvan worden afgeweken omwille van de samenhang. Omdat het om allerlei verschillende zaken en voorvallen gaat, noemen we dit deel een mozaïek.

Een kerkelijke gemeente zonder eigen predikant krijgt door de classis een predikant als consulent toegewezen, die de kerkeraad bijstaat bij allerlei aangelegenheden waarvoor de inschakeling van een predikant noodzakelijk of wenselijk is.

Dit betekent dat vanaf de institutie voor de Gereformeerde Kerk van Vleuten en De Meern een consulent moest worden benoemd, want de financiële draagkracht van deze mini-gemeente was natuurlijk bij lange na niet toereikend voor het hebben van een eigen predikant. En dat zou nog heel lang duren. Als eerste consulent werd door de classis aangewezen ds. W. Schoch van Amerongen.

Behalve voor de zondagse kerkdiensten kwamen bij de vacante gemeente ook voor kerkelijke huwelijksbevestigingen de predikanten altijd van buiten. Het eerste huwelijk na de institutie was dat van Leendert Jan Griffioen, landbouwer in Waarder, broer van diaken Arie. Hij trouwde op 18 april 1895 in Vleuten, met Elizabeth de Rooij, dochter van de voorzitter van de kerkeraad. De inzegening

van dit huwelijk werd verzorgd door de al geruime tijd in Vleuten bekende Utrechtse predikant M. van Minnen; bij de De Rooijen nog beter bekend uit hun Utrechtse kerktijd.

Vier door dominee Van Minnen bevestigde huwelijken hebben we geteld en gedurende het gehele herderloze tijdperk van veertig jaar waren dat er 57.

Favoriet als geestelijk huwelijksmaker was de latere, eveneens Utrechtse predikant, dr. H. Kaajan, die van 1920 tot 1940 aan die kerk verbonden en ook een aantal jaren consulent voor Vleuten en De Meern was. Hij bevestigde maar liefst achttien huwelijken in onze gemeente.

Het niet hebben van een eigen predikant betekende natuurlijk ook dat iedere zondag en voor elke andere kerkdienst een predikant of een zgn. oefenaar van buiten moest komen, of dat volstaan moest worden met preeklezing.

In dat raam bood in juli 1906 ds. A. Voogel van Waarder aan om de komende winter de kerk van Vleuten te dienen. Het antwoord van de kerkeraad op dit aanbod luidde: „De kerkeraad in Vleuten en De Meern in zijnen meerderheid van oordeel zijnden dat Ds. Voogel van Waarder in dezen winter de gemeente in Vleuten niet zal kunnen stichten, geeft u bij dezen schriftelijk kennis dat zij u aanbod niet aanvaard”.

Scriba Evert van Woudenberg wil genotuleerd hebben: „dat hij als minderheid protesteert tegen dezen geheele handel”. Was de preekvoorziening op zich al geen eenvoudige opgave, de voorgangers moesten ook veelal in Utrecht gehaald en daarna terug gebracht worden. Daarvoor werd in november 1894 snel een rooster gemaakt, dat naar aan te nemen is alleen agrariers bevatte, immers zij beschikten over paardentractie. De vergoeding voor het optreden van predikanten tweemaal per zondag wordt in 1918 van twaalf naar veertien gulden opgetrokken; voor oefenaars blijft het op twaalf gulden gehandhaafd.

De financiën van zo'n nog jonge en kleine gemeente zijn natuurlijk een voortdurende zorg voor de kerkeraad; we zien met name voorzitter G. de Rooij initiatieven nemen voor extra bijdragen om tekorten af te dekken, of zelfs soms een renteloze lening beschikbaar te stellen.

Als illustratie van de vroegste kerkelijke financiële huishouding laten we de rekeningen van 1897 en 1898 zien.

1897: Inkomsten	kerk	f 480,01
Uitgaven	kerk	f 518,955
	tekort	f 38,945
Inkomsten	diakonie	f 106,78
Uitgaven	diakonie	f 36,00
	batig	f 70,78

1898: Inkomsten	kerk	f 349,16
Uitgaven	kerk	f 296,69
	batig	f 52,47
Inkomsten	diakonie	f 148,90
Uitgaven	diakonie	f 93,58
	batig	f 55,32

We signaleren nu even dat aan het einde van 1899, de eeuwwisseling dus, volgens de documentatie „Gereformeerden in stad en land”, het ledental van onze kerk inmiddels is opgelopen tot 97. Het blijft dus groeien.

Voor de kosten die verbonden zijn aan „prekers op zondag” besluit de kerkeraad in maart 1904 “een derde zakje aan de deur in te stellen”. En zo'n anderhalf jaar verder op lezen we: „Dewijl Vleuten niet veel armenzorg heeft werd geraden niet voor de armen te collecteren”. Maar van dit laatste moeten we vooral geen al te grote indruk hebben want er komen wel degelijk steunzaken voor. Zo signaleerden we „dat een zuster der gemeente verzocht om betaling van haar onkosten voor haar verpleging in het Diaconessenhuis in Utrecht, waaraan de Diakenen zullen voldoen”. Een ander voorbeeld is het door de diaconie betalen van zes gulden schoolgeld voor de kinderen van NN aan de christelijke school te Vleuten.

We willen nu wat nader kijken naar sommige „handelingen van de kerkeraad” in die eerste veertig jaar, naast al hetgeen inmiddels al de revue is gepasseerd.

In oktober 1901 signaleren we in de gemeentevergadering waarin een nieuwe ambtsdrager zal worden gekozen, problemen met de kandidaatstelling. Van der Kwast treedt op als spreekbuis van een viertal gemeentelieden dat bezwaar maakt tegen het feit dat beide kandidaten in Vleuten wonen. Dit leidt ertoe dat de verkiezing wordt uitgesteld en er in de eerstvolgende vergadering van de kerkeraad eerst over het probleem wordt gesproken. Bij die gelegenheid wordt eenvoudig gesteld dat in de eerste notulen niets staat over een verdeling van ambtsdragers tussen Vleuten en De Meern. Daarna vindt alsnog de verkiezing plaats.

Vanaf 1894 heeft Gijs de Rooij als nestor-hij was een generatie ouder dan de overige ambtsdragers- leiding gegeven aan de kerkeraad. Bij zijn aantreden was hij reeds een en zeventig jaar; de laatste keer dat wij zijn handtekening aantreffen onder de verslaggeving van de kerkeraadvergadering was 1 februari 1905. In de maartvergadering is hij afwezig wegens ziekte en wordt zijn taak overgenomen door Arie Griffioen. Uit de akten van de burgerlijke

gemeente weten we dat hij op 14 april, dus twee en een halve maand na zijn laatste kerkerads- vergadering en inmiddels op de hoge leeftijd van ruim twee en tachtig jaar, overleed. In het begin van 1909, zien we twee nieuwe kerkeradsleden optreden; het zijn H. M. Fokker, ouderling en M. R. van Zoeren, diaken.

Fokker is veehouder op de Nobelhoeve in Vleuten; hij wordt gelijk praeses van de kerkerad omdat Arie Griffioen deze functie neerlegt en als oudste in zittingsjaren dan scriba (met een fraai handschrift) wordt. Dat doet hij weer vier jaar maar dan legt hij ook deze functie neer.

We hebben tot nu toe de functiewisselingen binnen de kerkerad steeds zonder problemen zien verlopen. Maar nu is er wel een probleem; Van Zoeren vindt dat ook een diaken best scriba kan zijn. Voorzitter Van der Kwast is daar echter op tegen en verwijst naar het desbetreffende besluit van januari 1911, toen daarover ook discussie was en met 4 tegen 2 stemmen werd besloten dat de scriba een ouderling moet zijn. Van Zoeren wil inzage van de kerkerad, maar Van der Kwast weigert.

Het resultaat van de stemming is dat Van Zoeren drie van de vijf stemmen krijgt, waarop Van der Kwast zegt dat wanneer die benoeming tot scriba door gaat, hij als ouderling opstapt. Van Zoeren neemt de benoeming tot scriba dan maar niet aan, maar weigert het dankgebed uit te spreken. In de volgende vergadering wordt ouderling J. van der Haar tot scriba benoemd.

Scriba's van de kerkerad hadden wel eens moeite met de schrijfwijze van niet alledaagse woorden; dat is zeker in die tijd geen schande. We willen niet nalaten enkele van die woorden te noteren omdat we daarvan zelf bij het lezen hebben genoten en soms gepuzzeld. Een kleine bloemlezing dus:

vinanzejeel
viezietatoren
unieversetijt
rouwsecelerren (rouwcirculaires ?)
Pouwulus
pascherie (pastorie)
zenzuur a moora (censura morum = onderling vermaan)

Zo is 't genoeg !

Een enkele maal zit de kerkerad met een in het kerkelijke leven niet te tolereren levenswandel van een gemeentelid. Zo zagen we dat een echtpaar de kerkgang geruime tijd verzaakte; dat een gemeentelid beticht werd van „op de dag des Heere voor een ieder zichtbaar werkzaamheden te verrichten”. De tuchttoefening in dergelijke gevallen was het voor enige tijd afhouden van het Heilig Avondmaal.

Wel een van de allerergste zonden was dat een zuster der gemeente buitenechtelijk zwanger werd. We hebben zo'n voorval waargenomen; twee door de kerkerad aangewezen ouderlingen bezochten de betreffende zuster teneinde na te gaan of zij zich wel schuldig voelde over zo'n misdrijf. Er volgden natuurlijk ook een zeer persoonlijke preek en onthouding van het Heilig Avondmaal gedurende een jaar.

De tijd gaat voort; op 28 juli 1914 wordt de wereld opgeschrikt door de oorlogsverklaring van Oostenrijk aan Servie. De directe aanleiding lag in een groeiend nationalisme in de Balkanlanden, culminevend in de moord op de Oostenrijkse kroonprins Frans Ferdinand en zijn vrouw op 28 juni te Sarajewo, hoofdstad van het in 1878 door Oostenrijk bezette en in 1908 geannexeerde Bosnie. Omdat de dader een Servisch student was, stelde Oostenrijk een ultimatum aan Servie. Toen Servie hierop niet inging verklaarde Oostenrijk de oorlog.

Deze stap bracht andere internationale conflicten tot uitbarsting; de Eerste Wereldoorlog was uitgebroken. De gereformeerde kerkerad besloot op 4 augustus in verband hiermee tot het houden van een biduur op 12 augustus en men zal de hervormde predikanten van Vleuten en De Meern vragen het voorbeeld te volgen. Ds. Haitema van De Meern en ds. Vink van Vleuten doen mee; ze betuigen hun hartelijke instemming.

Een aangelegenheid van geheel andere aard is het volgende. In de zomer van 1921 heeft de regering een grondwetswijziging in voorbereiding, welke ertoe moet leiden dat het tot dan toegeldende verbod op rooms-katholieke processies op de openbare weg, zal worden opgeheven.

De Hervormde gemeente van Amsterdam heeft een protest opgesteld tegen dit voornemen en vraagt andere kerken om adhesie te betuigen. De kerkerad van gereformeerd Vleuten en De Meern stemt met dit protest in.

De eigen predikant komt weer eens aan de orde; of liever het niet hebben van een eigen predikant. In het najaar van 1921 wordt dit onderwerp opnieuw ter tafel gebracht door de op bezoek zijnde kerkvisitatores. Zij constateren in hun rapport, geschreven door ds. W. Verhoef uit Zeist; „dat deze kerk kwijnende, ja zelfs stervende is als gevolg van het ontbreken van een herder en leraar”. De kerkerad is witheet en protesteert tegen het rapport; maar dat helpt weinig, het wordt niet ingetrokken of gewijzigd.

Het in 1927 afgestemde idee om een afzonderlijke commissie van beheer in te

stellen kwam er een paar jaar later toch door, nl. in maart 1930. En let u op, toen die commissie er eenmaal was besloot de kerkerad daaraan twee kerkeradsleden toe te voegen. De eerste die deze rol te vervullen kregen waren de diakenen G. de Rooij (de Ite) als primus en J. Fokker als secundus. Pas dan ook besluit de kerkerad om het kerkgebouw tegen schade te verzekeren; alhoewel niet iedereen het daar op principiële gronden mee eens was.

In het raam van het verlangen naar een eigen predikant, deed in diezelfde tijd als waarvan we zo juist spraken, dominee Brinkman van Harmelen het aanbod om de gemeente van Vleuten en De Meern pastorale zorg te verlenen. De daarvoor gevraagde vergoeding was zeventienhonderd à achthonderd gulden per jaar. De kerkerad wees het aanbod af.

Een eigen predikant

Oktober 1931; opnieuw het onderwerp „eigen predikant” ! In de classis werd aan alle kleine en vacante kerken gevraagd of zij pogingen willen doen een predikant te beroepen. Dit gebeurde mede tegen de achtergrond dat er inmiddels veel kandidaten beschikbaar waren. Maar alle in de classis aanwezige vertegenwoordigers van de kleine en vacante kerken antwoordden dat het met het oog op de financiën niet zou gaan.

Toch blijkt een maand later dat het signaal opgepikt is, want in de notulen van 24 november 1931 lezen we: „Ook aan de orde komt om onder biddend opzien tot den Heere soms de mogelijkheid zou kunnen bestaan om nog eens een eigen herder en leeraar te bezitten en om hierover de gedachtengang der gemeente eens te mogen vernemen.

Daar het niet de bedoeling is om tot een besluit te komen, want overhaaste spoed is zelden goed, maar dat het een voorbereidende gedachten was en de gemeente opgewekt werd dit in ernstige overweging te nemen, want ook hiermede zullen vele stoffelijke bezwaren medegepaard gaan. Ook werd gezegd dat dr. Kaajan (de consulent) er op gewezen had dat er zoveel kandidaten waren die gaarne een plaats zouden willen hebben, als zij maar werden beroepen.

Vervolgens waren er onder de aanwezigen die ook nog een woord in het midden brachten en over de financiële moeilijkheden die daardoor zouden ontstaan”.

1 maart 1932; voorzitter J. de Jager brengt verslag uit van het bezoek aan ds. H. Kaajan „om met hem te spreken over de mogelijkheid om te kunnen komen tot het bezit van een eigen predikant en wel een emeritus predikant om niet in te hoge uitgaven te vervallen welke de gemeente niet zou kunnen dragen. Zijn Weleerwaarde zegde toe het voorstel in de eerstvolgende clas-

sis in te brengen en bereidheid te vragen voor enige financiële hulp”.

Dat gebeurde reeds daags daarna met het gevolg dat de afgevaardigden Van den Dorpe en ds. Brinkman een onderzoek zullen instellen naar de financiën van de kerk. Het resultaat hiervan was dat door de „kas voor hulpbehoevende kerken” waarschijnlijk driehonderd gulden zal worden bijgedragen als de kerk een eigen predikant mocht krijgen.

Maar als we een half jaar verder zijn besluit de kerkeraad in september 1932 het verkrijgen van een eigen Denaar des Woords nog wat uit te stellen met het oog op de gedrukte tijdsomstandigheden; de hevige economische crisis dus. Dit wordt ook medegedeeld in een bijeenkomst van de manslidmaten op 7 november.

Oktober 1933; de economische crisis duurt onverkort voort, maar er is een vervroegde kerkeraad bijeengeroepen omdat in de gemeente stemmen opgaan „om een eigen Denaar des Woords te bezitten”. De voorzitter zegt „dat er aan de begeerte ook financiële bezwaren verbonden zijn”; hij meende dat als van de classis vier- à vijfhonderd gulden erbij gekregen wordt, de bezwaren wel te overkomen zijn. De leden van de kerkeraad vonden dat het met de Hulpe des Heeren niet onoverkomelijk was.

En zoals we inmiddels gewend zijn worden een week later de manslidmaten bijeengeroepen. Er was al een lijst opge maakt wat elk gezin en ook jongeren zouden kunnen bijdragen. Op verzoek van sommige leden werd de lijst voorgelezen. Het voorstel werd in stemming gebracht: 26 voor; 6 tegen. Voorwaar een voor de kerk historisch besluit. Nu kan ook de steunaanvraag aan de classis uit en dat gebeurt ook onverwijld.

We gaan het veertigste jaar in van de zelfstandige, maar nog steeds predikantloze Gereformeerde Kerk van Vleuten en De Meern. In december 1933 werd het eerste beroep uitgebracht op kandidaat Van Noort. Dit beroep werd niet door hem aangenomen, hij bedankte daarvoor en nam een beroep naar Schoonrewoerd wel aan.

In de mei-vergadering van het volgende jaar van de kerkeraad zegt voorzitter J. de Jager dat het tijd wordt het beroepingswerk weer ter hand te nemen. Hij stelt voor om het traktement op 1700 gulden en als het kan op 1800 gulden te stellen; dit wordt goed gevonden.

Er worden drie potentiële kandidaten voorgesteld en daaruit gestemd door 37 leden:

1. F. van Dijk uit Kampen 8 stemmen
2. D. J. Ras uit Scheveningen 19 stemmen
3. H. de Valk uit Rotterdam 4 stemmen

Zodat kandidaat D. J. Ras verkoren wordt. Na vertrek van de manslidmaten wordt de beroepingsbrief klaar gemaakt en door alle kerkeradsleden ondertekend. En dan nu in spanning wachten op het resultaat; dat duurt niet lang, zie maar hierna:

Ondertussen wordt medewerking verkregen van de deputaten voor hulpbehoevende kerken voor ondersteuning met 300 gulden uit de generale kas en 200 gulden van de classis.

Scheveninge 29. 5. 34

Aan de Raad de Geref. Kerk
te
Vleuten - de Meern.
Pla. Gero. Heer J. v. d. Meer, scriba.

Uw waarde Heere en Mr.

Het is mij een grote genoegening te kunnen melden dat ik de vrymoedigheid ontvang heb om in de bladzijde van uzen Gode de roeping van Vleuten de Meern te hebben overzigt. Van harte hoop ik dat tussen u en mij een in alle opzichte breedte samenwerking zal in opdat zoo de gemeent moge worden opgebouwd in het geloof. Ik van mij zie heel duidelijk dat mijn roeping zoo is, te deoren kan. Ik me volle vrymoedigheid e blydschap dat de Koning de Kerk mij nu reeds de gelezen dekerd in zijn kerken heeft te mogen aanbieden, tot ik kom. Het geeft mij het beste dat ik het heere van v. d. Meer heere van pastorie met heere en in op.

Uw
D. J. Ras

Korte biografie:

Dirk Jan Ras, geboren 9 maart 1908 Amsterdam; gehuwd met Hendrika Wilhelmina Griffioen, geboren 28 december 1902. Uit het huwelijk werden vijf kinderen geboren, van wie de eerste twee in Vleuten. De standplaatsen en intrede-data van Ds. D. J. Ras waren:

1. Vleuten-De Meern 7 oktober 1934
2. Klundert 4 februari 1940
3. Bennekom 28 juli 1946
4. Enschede 1 juni 1956
5. Leerdam 10 mei 1970
6. Emeritaat 1973

De beide echtelieden overleden in dezelfde maand te Ermelo, nl.: Dirk Jan Ras, 4 mei 1990 en Hendrika Wilhelmina Griffioen, 27 mei 1990.

Hiermee sluiten wij dit mozaïek af. Er zou nog veel meer zijn te vertellen maar we hebben ons ertoe beperkt de krenten uit de pap te halen.

Van crisis naar oorlog

Dominee Ras heeft 21 januari 1940 afscheid genomen en is vertrokken naar Klundert. Reeds begin januari hebben zich bij de kerkeraad enkele kandidaat-predikanten gemeld om onze kerk te dienen gedurende de tijd dat er geen eigen predikant is. Maar de kerkeraad neemt zelf met voortvarendheid het initiatief voor de opvolging van dominee Ras; aangezocht zullen worden de kandidaten Verspuij, Reijenga en Ridderbosch.

Zodra dominee Ras eind januari is vertrokken benoemt de kerkeraad ouderling De Jager weer tot praeses. Een verzoek van Kockengen tot samenwerking wordt afgewezen, omdat deze gemeente niet tot dezelfde classis behoort. Ofschoon de kerkeraad wel voelt voor samenwerking met de kerk van Harmelen die sinds juli 1939 vacant is, komt deze niet tot stand omdat deze zusterkerk al ver gevorderd is met het beroepingswerk en in april 1940 weer een eigen predikant krijgt. In Vleuten-De Meern is een aantal kandidaten in diensten voorgegaan. De kerkeraad heeft een voorkeur voor G. Reijenga, die hulpprediker is in Hoogeveen.

De mannelijke lidmaten kiezen hem op 22 april met 26 van de 42 stemmen. Hij wordt beroepen op diezelfde dag en behoeft niet lang na te denken. Hij gaat akkoord met het geboden salaris van f 2.000,- per jaar; dat was maandag 6 mei, enkele dagen voor de inval der Duitsers in ons land.

Op 28 juli 1940 doet dominee Reijenga intrede in Vleuten-De Meern en in de kerkeraadsvergadering van 5 augustus worden de attestaties gemeld van hem en zijn echtgenote Magdalena Toth.

Het is niet de bedoeling in dit hoofdstuk geschiedschrijving van de Tweede Wereldoorlog te bedrijven. Toch kunnen we daaraan niet helemaal voorbijgaan; daarvoor is die periode teingrijpend, te dramatisch en maakt deel uit van de honderd jaar. We zullen ons dan ook beperken tot gebeurtenissen van plaatselijke aard en die waar de kerkelijke gemeente of sommigen van haar leden mee te maken kregen en die we dan ook uit hun mond optekenden.

De kerkeraad stelt op 3 juni 1940 dankbaar vast dat de levens van alle Gereformeerde gemeenteleden gedurende de vijf oorlogsdagen zijn gespaard. In diezelfde verslaglegging staat ook dat er een collecte wordt gehouden voor de zwaar getroffen kerk van Rotterdam. Enkele maanden later, in november, vraagt de diakonie van Rotterdam om kleding en beddegoed.

Op 25 oktober 1940 richten de Nederlandse kerken zich in een gemeenschappelijk schrijven tot de Duitse zethaas, Seyss

Inquart, met het verzoek tot intrekking van het verbod om Joden in overheidsdienst aan te stellen of te bevorderen. Het in de samenleving isoleren van de Joden is daarmee in Nederland weer verder toegelaten.

Als in september 1941 de gereformeerde classis 's-Hertogenbosch bezwaar aantekent tegen instelling van de Nederlandse Arbeidsdienst, wordt dat door de kerkeraad van Vleuten-De Meern onderschreven. In het archief van de burgerlijke gemeente hebben we de informatie aangevonden dat er 2 november 1940 inkwartiering wordt gevorderd voor 16 à 17 manschappen in de toenmalige gemeente Veldhuizen, voor het vliegveld Achthoven.

Ooit geweten dat er hier een vliegveld is geweest? Nu, dat was er ook niet; we hebben hier te maken met een door de Duitsers aangelegd schijnvliegveld bij Achthoven, tussen De Meern en Montfoort. Zij deden dit om de aandacht van het vliegveld Soesterberg af te leiden. Toen zij het later niet meer gebruikten is het nog enige tijd gebruikt door het verzet in deze regio t.b.v. wapendroppings uit Engeland.

In september 1942 kreeg de gemeente Veldhuizen onderdak te verzorgen voor 7 officieren, 12 onderofficieren, 35 manschappen, 21 paarden en 8 auto's. Dit betekende voornamelijk een last voor de boeren.

Ook worden in datzelfde jaar boerenwachten ingesteld tegen oogst- en vee-diefstallen. Steeds grimmiger manifesteert zich de oorlogssituatie.

Kort voor Dolle Dinsdag in september 1944 werd er nog een wapendropping in het tuinbouwgebied uitgevoerd. Deze wapens werden door het verzet verzameld en opgeborgen in een onder een schuur uitgegraven kelder aan de Westlandse Tuin. Dappere meiden verzorgden het transport naar Het Wapen van Haarzuilens.

In het vroege voorjaar van 1945 werden door de bezetter de nog aanwezige boerenwagens en paarden gevorderd om het militaire materiaal vanuit onze gemeente naar Breukelen te vervoeren.

Een laatste dropping vanuit Engeland werd uitgevoerd in april 1945, maar nu ging het niet meer om wapens, maar om voedsel t.b.v. Harmelen en Vleuten-De Meern.

We hebben niet beoogd met bovenstaande feiten een compleet beeld te geven; met opzet is dit gedeelte kort en fragmentarisch gehouden, teneinde hierna een tweetal verhalen die zich binnen onze kerkelijke gemeente afspeelden wat uitvoeriger te kunnen vertellen.

De hulp van een gereformeerde tuinder

In het agrarische Vleuten-De Meern was ook in de Tweede Wereldoorlog al tuinbouw. Vanuit de nabijgelegen stad kwamen de Utrechtse al gauw per fiets bij de tuinders groenten halen; zo ook bij Dirk van Rooijen. De later vrijgemaakt geworden familie emigreerde naar Canada en Dirk heeft zijn beleving van de bezetting op schrift gesteld. Hieruit volgt een samenvatting.

In zwermen fietsten zij over de dorpswegen; soms stond de schuur vol met hen. Een aantal vrouwen kwam veelal gezamenlijk en maakten er soms een gezellige ochtend van, zoals toen ze de gekochte erwten en de tuinbonen in een aan de wal liggende boot gingen zitten doppen. Immers, als ze de bonen ongedopt meenamen, was de vracht veel zwaarder. De vrouwen haalden de groenten niet alleen voor hun eigen gezin, maar ook voor ondergedokenen. Door hen kwam Van Rooijen in contact met de geschorste Utrechtse politie-inspecteur Van Kooten, die onderdak zocht voor een joodse jonge vrouw, een verpleegster in een joods psychiatrische inrichting, bij een Duitse overval ternauwernood ontkomen.

Dan deed Van Rooijen, hoewel hij zich bewust was van het gevaar voor eigen leven, wat velen en te weinigen deden en nam haar in huis. „Die avond gingen wij ook hiervoor in gebed tot den Heere en vroegen om Zijn bescherming als dit Zijn wil was.”

De eigen kinderen mochten natuurlijk niet weten waarom er een hulp in de huishouding kwam. Zo ontkwam deze jodin aan de gaskamer. Deze Van Rooijen's

hadden gedaan wat van hen gevraagd was. Voor deze onderduikster zal de bevrijding een geweldige betekenis hebben gehad. Dirk van Rooijen en Martha Timmer staan in dit gedenkboek model voor meer leden van onze kerk die leven en veiligheid in de waagschaal stelden tijdens de bezetting.

De joodse vrouw ging als gevolg van haar verblijf in Vleuten-De Meern over naar de Gereformeerde Kerk, immers daar was de familie Van Rooijen lid van. Zij is haar gehele verdere leven in ons dorp blijven wonen.

Een extra verdrietige begrafenis

In de Nobelhoeve aan de Dorpsstraat in Vleuten (de witte boerderij aan het eind van de bebouwde kom aan de weg naar de Hamtoren) was moeder Fokker, Wille-mijntje Scherpenzeel, na een ernstig ziek-

bed op 64jarige leeftijd overleden. Een groot gezin bleef achter met vader Jan Fokker als weduwnaar. Op dinsdag 5 september 1944 vond de begrafenis plaats bij de Hervormde kerk in Vleuten.

Het meeste dat men van een begrafenis kan wensen is dat zij in goede orde verloopt. Maar dat was de familie Fokker ook niet gegeven. De lijkkoets moest uit Woerden komen, maar kwam niet, omdat, naar later bleek, de paarden door de Duitsers in paniek waren gevorderd. Er bleef geen andere mogelijkheid over dan de kist door een aantal begrafenisdienaren naar de hervormde kerk te dragen.

Boven de stoet verschenen drie formaties van drie Engelse gevechtsvliegtuigen die later toen de stoet op het kerkhof was, terugkwamen en een beschieting begonnen in de buurt van het station.

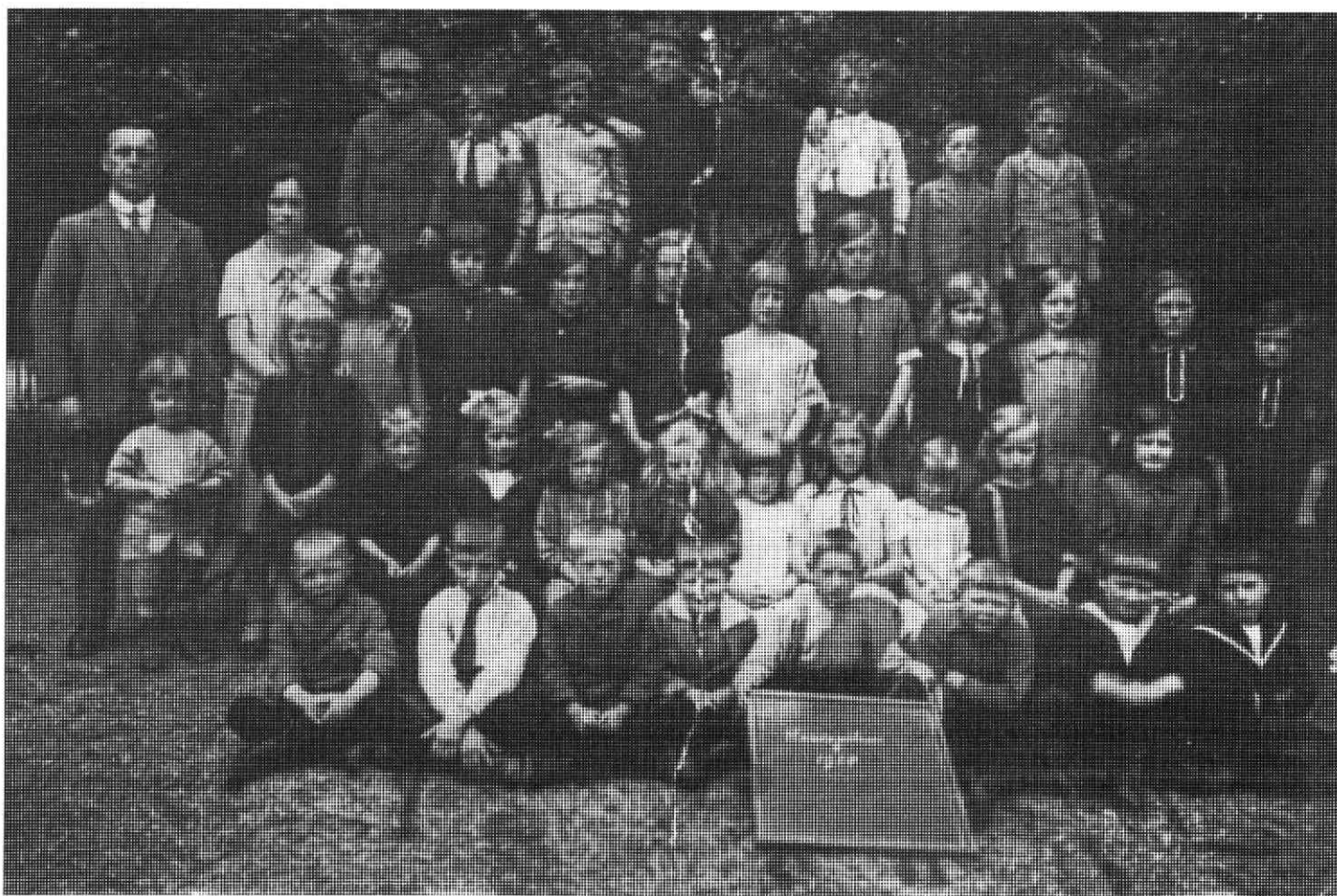
Ds. Reijnga probeerde de aanwezigen tot kalmte te manen en zette zelfs de plechtigheid voort. Het zal duidelijk zijn dat

velen echter in paniek een veilig heenkomen zochten en de kist in allerijl werd neergelaten in het graf.

De vliegtuigen verschenen opnieuw, de paarden werden uitgespannen en ondergebracht in het Oude Raadhuis. Een nieuwe aanval vond plaats en naar later bleek was deze gericht op een trein die tussen de Hamtoren en het station stond, vol met vluchtende NSB-ers.

Nog weer later begreep men dat deze verdrietige dinsdag tevens de bekende „Dolle Dinsdag” was, waarop de Duitsers en hun vrienden in paniek raakten vanwege de later onjuist gebleken geruchten over de triomfantelijke opmars der geallieerden. Er zou echter nog een hongerwinter in het bezet gebied volgen voor wij bevrijd werden. Zo werd „Dolle Dinsdag” voor de familie Fokker en vele gemeentelieden tot een extra verdrietige herinnering.

(wordt vervolgd)

Schoolfoto uit 1928 in Haarzuilens. V.l.n.r.: voorste rij: Gert van der Poel, Hein Broekhuijse, Piet van Es, Jan Kooijman, Keeks van Es, Piet Kemp, Hein Kooijman, Jaap Kooijman. V.l.n.r.: tweede rij: Jan Teunissen, Jaantje Goes, ??, ??, Bep Kemp (dochter van Toon), Cor Kemp, Jopie van den Bosch, Door Glissenaar, ??, ??, Anna Kooijman. V.l.n.r.: derde rij: Meester Teunissen, Juffrouw Mengelberg, Coba van Es, Anna van der Poel, Door van der Poel, Cor Kemp (dochter van Toon), Wesselina van den Bosch, Anna van den Bosch, ??, Johanna Kooijman, Sjaan van den Tempel, Gonda van den Tempel. V.l.n.r.: vierde rij: Hans Kemp, Geert Hoogstraten, Luuk Hoogstraten, Toon van Breukelen, Cor Hoogstraten, Bernard van den Tempel, Herman van den Tempel, Jan van den Tempel.

Met dank aan de heer Toon Hoogstraten, voor de hulp bij het vinden van de namen van de kinderen op deze foto.